

Sportovní hra u dětí s poruchou autistického spektra

Sports game in children with autism spectrum disorder

Tereza Možná, Hana Válková

Masarykova Univerzita, Fakulta sportovních studií

Abstrakt

Background

Porucha autistického spektra (PAS) je porucha dosud neznámé etiologie. Současná metodická opatření pro výuku dětí s PAS uvádějí, že sportovní hry nejsou pro děti s PAS vhodné. Cílem této studie bylo na základě reálných kasuistik ověřit publikovaná data o zařazování kolektivních a sportovních her pro děti s PAS.

Metody

Strategie výzkumu: Kasuistická.

Výzkumný soubor: záměrný výběr 8 participantů, účastníků volnočasového pohybového kroužku pro děti s PAS a inkluzivního sportovního kroužku., 7 chlapců, 1 dívka, průměrný věk 10,2 roků.

Diagnózy: Aspergerův syndrom - 4 participant, Dětský autismus – 3, Atypický autismus – 1.

Metoda sběru dat: Pozorování konkrétních projevů chování se zápisem po každé jednotce.

1. Zapojení probandů do kolektivních her 2. Interakce s ostatními dětmi. 3. Projevy radosti ze hry a reakce na neúspěch. 4. Pochopení pravidel a smyslu hry. 5. Možnosti realizace herní aktivity či stanovení modifikací.

Proces programu: Celkem 10 kalendářních měsíců 1 x týdně po 60 minutách, průměrně 35 jednotek. Obsahem byla cvičení pro rozvoj schopností a herních dovedností v kooperaci s ostatními.

Výsledky

Zaznamenány signifikantní rozdíly mezi probandy s diagnózou Aspergerův syndrom a Autismus (Dětský autismus, Atypický autismus) v chápání a zapojování do týmových her.

Závěry

Na základě kasuistik probandů nelze činit obecná doporučení pro pohybové aktivity dětí s PAS kvůli velké individuální variabilitě. U dětí s diagnózou Aspergerův syndrom se nepotvrdila obecně přijímaná tvrzení o nevhodnosti týmových sportů a her.

Klíčová slova

Porucha autistického spektra, PAS, autismus, Aspergerův syndrom, pohybové, sportovní, hra, hry

Abstract

Background

Autism spectrum disorder (ASD) refers to a disorder of unknown etiology. Current methodological guidelines for teaching children with ASD state that sports games are not suitable for children with ASD. The aim of this study was to verify the published data on the inclusion of group and sports games for children with ASD on the basis of case studies.

Methods

Research strategy: A case study.

Research sample: Intentional selection of 8 participants, participants in a leisure movement group for children with ASD and an inclusive sports group; 7 boys, 1 girl, the average age of 10.2 years. Diagnoses: Asperger's syndrome - 4 participants, childhood autism - 3, atypical autism - 1.

Data collection method: Observation of specific manifestations of behaviour noted down after each unit.

1. Involvement of probands in group games 2. Interaction with other children 3. Manifestations of enjoyment of the game and reactions to failure. 4. Understanding the rules and sense of the game. 5. Possibilities of realization of the game activity and determining modifications.

Program process: A total of 10 calendar months once a week for 60 minutes, an average of 35 units. The content consisted of exercises for the development of abilities and game skills in cooperation with others.

Results

Significant differences were observed between probands diagnosed with Asperger's syndrome and autism (childhood autism, atypical autism) in understanding and engaging in team games.

Symptomatological characteristics of autism spectrum disorder cause significant interference in physical activity.

Conclusions

Based on the case studies of the participants, it is not possible to make general recommendations for the physical activities of children with ASD due to the large individual variability. The generally accepted claims about the unsuitability of team sports and games have not been confirmed in children diagnosed with Asperger's syndrome.

Keywords

Autism spectrum disorder, ASD, autism, Asperger's syndrome, motor, sports, game, games

Úvod

Porucha autistického spektra (PAS) je neuro-vývojová pervazivní multifaktoriální porucha dosud neznámé etiologie, při níž jsou narušeny významně rovněž motorické kompetence a motorický vývoj jedinců. „V České republice zaznamenáváme v posledních letech každoroční nárůst nově diagnostikovaných dětí s PAS v řádu stovek“. (Čadilová, Žampachová, 2012, s.48) Vzdávající prevalence je uváděna také celosvětově a PAS vykazuje nejrychleji rostoucí trend ze všech diagnostikovaných vývojových poruch. (CDC, 2021)

Význam hry u dětí s PAS je interdisciplinárně publikován v české i zahraniční literatuře. Sportovní hry jsou pro tyto děti neoddiskutovatelně prospěšné, a jejich rozvoj a nácvik, je považován jak za vhodný intervenční nástroj (Colombo-Dougovito &Block, 2019; Fahimeh et al., 2020), tak za žádoucí prostředek pro zlepšení a nácvik v oblasti komunikačních dovedností, sociálních vztahů i kontaktů. (Fahimeh et al., 2020; Jacobs & Betts, 2013; Jenkins, 2018) Slepíčka et al. (2011) zmiňují, že sportovní hra nejen účinně rozvíjí motorické dovednosti jedince, ale také příznivě ovlivňuje proces formování a akceptování sociálních norem, utváření hodnotového systému a zlepšování sociálních kompetencí. V dostupné literatuře lze nalézt další efektivní přístupy a možnosti využití sportovních her zejména v rámci volnočasových aktivit.

O sportovní hře se zmiňují v kontextu vzdělávání žáků s PAS ve školní tělesné výchově také autorky Čadilová a Žampachová (2012) v „Metodice práce se žákem s poruchou autistického spektra“, která je dostupná on-line na webových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

chovy (MŠMT). Tato publikace svou dostupností a umístěním na webu MŠMT vytvořila hojně užívaný teoretický základ a zdroj informací pro inkluzivní vzdělávání žáků s PAS v České republice. Publikace je užívána pro tvorbu intervenčních programů, informačních brožur a obecně přijímaných doporučení pro praxi v českém socio-kulturním kontextu. Slova autorů jsou často citována také v závěrečných pracích studentů vysokých škol (Blažková, 2021; Honzigová, 2016; Profousová, 2020; Sedmidubská, 2020), ale také v interních materiálech organizací, zaměřených na osoby s PAS v České republice, v metodických doporučeních pro výuku tělesné výchovy na základních školách, v materiálech pro organizování sportovních činností v rámci školní družiny a volnočasových sportovních aktivit, pořádaných základními školami.

Děti s PAS mají problémy s dovednostmi hrubé i jemné motoriky (Colombo-Dougovito & Block, 2019), s koordinací, rovnováhou, flexibilitou a rychlostí, (Cairney et al. 2019, Fahimeh et al., 2020; Srinivasan et al. 2015), mívají změněný svalový tonus. (Häußler, A. & Bernhard-Opitz, 2013) Dle Čadilové, Žampachové, et.al. (2012, s.113) se projevuje také „motorická neobratnost.“ V rámci školní inkluzivní tělesné výchovy Čadilová a Žampachová (2012, s.113) jako nejvíce problematické označují „zapojení žáka s PAS do soutěží a kolektivních her“. Právě drobné sportovní hry, které jsou běžnou součástí hodin tělesné výchovy, mohou představovat pro žáky s PAS extrémně obtížné situace (Fediuk, 2008, s.160) Zejména z důvodu deficitů, které se u dětí s PAS objevují, jako obtíže v rozpoznání záměrů ostatních a při zpracování vlastních pocitů (Häußler & Bernhard-Opitz, 2013; Jelínková & Netušil, 2001), problematická soudržnost se spoluhráči a obtíže v akčním plánování. (Häußler & Bernhard-Opitz, 2013) Jelínková a Netušil (2001) dále prezentují stěžejní příčiny problémů v úrovni herních dovedností u dětí s PAS v několika základních bodech. Dítě má problém s organizací hry, protože hra není dostatečně strukturovaná. Nedokáže také identifikovat konec a začátek hry. Nechápe posloupnost jednotlivých kroků a nerozumí pravidlům hry, verbálním pokynům, symbolům a nemá vytvořený dostatečný komunikační systém. Dále uvádí, že dítě má problémy v sociálních vztazích a často nesnáší blízkost cizích osob. Nedo- statečná sociální reaktivita, včetně částečné nebo úplné absence imitace chování, (Häußler & Bernhard-Opitz, 2013) způsobuje, že místo demonstrace je zde nutné fyzické vedení. (Jelínková & Netušil, 2001)

Současná metodická opatření pro vzdělávání dětí s PAS v oblasti pohybových aktivit uvádějí, že sportovní hry a kolektivní sporty nejsou pro děti s PAS vhodné. (Čadilová et al., 2008, 2012; Honzigová, 2016; Thorová 2006, 2007) Dítě má nevyrovnaný vývojový profil, pokud hru zvlád-

ne motoricky, objevují se další překážky, jako např. pravidla hry, která jsou pro něj příliš složitá. (Jelínková & Netušil, 2001) V „Metodice práce se žákem s poruchou autistického spektra“ je publikováno, že „přes všechna opatření mnozí žáci tyto aktivity nezvládnou a je pro ně třeba volit alternativní program“ (s asistentkou pedagoga cvičit v posilovně, v části tělocvičny cvičit individuálně apod.). Jako možnou variantu uvádějí také zbavení žáka povinnosti docházet na hodiny tělesné výchovy. (Čadilová, Žampachová, 2012, s.113-114)

Uváděné argumenty jsou generalizovány na všechny děti s PAS, s přihlédnutím k jejich dovednostem, možnostem, intelektu a míře zasažení touto poruchou. Skupina pervazivních vývojových poruch s diagnostickým kódem F84 ale zahrnuje značně heterogenní část specifické populace, jedná se o diagnózy Dětský autismus, Atypický autismus, Aspergerův syndrom, Jinou dezintegrační poruchu, Rettův syndrom, Jiné pervazivní vývojové poruchy a Pervazivní vývojovou poruchu NS. (MKN-10, 2021)

Cílem této studie bylo na základě reálných kasuistik ověřit publikovaná data o nevhodnosti kolektivních a sportovních her pro děti s PAS, zejména tézi, že jedinci s PAS nezvládnou týmové hry, a proto je nevhodné kolektivní pohybové a sportovní hry u těchto dětí aplikovat.

Metody

Strategie výzkumu: kasuistická.

Výzkumný soubor: záměrný výběr 8 participantů, účastníků sportovních volnočasových aktivit v rámci projektu „Pohybové inkluzivní volnočasové aktivity – IVČA“ (Projekt OP VVV CZ.02.3.62/0.0/0.0/16_037/0004872) - 1 participant s diagnostikovaným Aspergerovým syndromem (F84.5), a sportovního volnočasového kroužku pro děti s PAS, pořádaného organizací, zaměřující se podporu osob s autismem, která je součástí celostátní organizace NAUTIS s působností pro Jihomoravský kraj - 7 participantů. Konkrétně 3 probandi s diagnostikovaným Aspergerovým syndromem (F84.5), 3 probandi s diagnózou Dětský autismus (F84.0) a 1 proband s diagnózou Atypický autismus (F84.1). (MKN-10, 2021) Průměrný věk participantů byl v době započetí výzkumného šetření 10,2 roků. Jednalo se o 7 chlapců a 1 dívku z Jihomoravského kraje.

Metoda sběru dat: Pozorování konkrétních projevů chování se zápisem po každé jednotce. Hodnotící kritéria:

1. Zapojení probandů do kolektivních her 2. Interakce s ostatními dětmi. 3. Projevy radosti ze hry a reakce na neúspěch. 4. Pochopení pravidel a smyslu hry. 5. Možnosti realizace herní aktivity či stanovení modifikací.

Ve studii jsou diskutovány poznatky z praxe, získané zúčastněným přímým pozorováním.

Proces programu: Po dobu jednoho školního roku, celkem 10 kalendářních měsíců, probíhala volnočasová sportovní aktivita jedenkrát týdně v rozsahu jedné cvičební jednotky, trvající 60 minut. Průměrně se jednalo o 35 cvičebních jednotek. Obsahem byla cvičení pro rozvoj schopností a herních dovedností v kooperaci s ostatními. Každá cvičební jednotka obsahovala sportovní hry v proměnlivém rozsahu. Minimální zastoupení sportovních herních činností v průběhu výzkumného šetření v rámci jedné cvičební jednotky byla 1 herní aktivita, maximální 5 herních aktivit.

Výsledky

Z případových studií lze konstatovat, že byly nalezeny signifikantní rozdíly mezi probandy s diagnózou Aspergerův syndrom a autismus (Dětský autismus, Atypický autismus) ve sledovaných kritériích: 1. Zapojení probandů do kolektivních her. 2. Interakce s ostatními dětmi. 3. Projevy radosti ze hry a reakce na neúspěch. 4. Pochopení pravidel a smyslu hry.

1. Zapojení probandů do kolektivních her:

Všechny děti s diagnózou Aspergerův syndrom, které byly zařazeny do této studie, se pravidelně zapojovaly do kolektivních her ve většině cvičebních jednotek. Stěžejní byla u těchto participantů jejich motivace pro danou aktivitu. Ze 3 účastníků volnočasových pohybových kroužků, určených výhradně pro děti s PAS, u 2 z nich nebyly detekovány výraznější obtíže s motivací k herní činnosti. Hry, které byly zařazovány pravidelně, byly oblíbené a těmito dětmi žádané. U třetího účastníka byla zaznamenána problematická motivace k herním činnostem, stejně jako u probanda s Aspergerovým syndromem, který byl součástí inkluzivního sportovního kroužku, realizovaného v rámci projektu IVČA. Účinné se ukázalo z tohoto pohledu jmenování probanda do role asistenta/pomocníka/rozhodčího apod. Významným faktorem zde byly předchozí úspěchy/neúspěchy při dané herní aktivitě a aktuální psychické rozpoložení participanta.

Zapojení probandů s diagnózou Dětský a Atypický autismus do kolektivních sportovních her je obtížné sumarizovat nejen z hlediska tohoto výzkumného souboru, ale také v kontinuu celého

výzkumného šetření. Výrazné rozdíly byly pozorovány nejen v souvislosti s konkrétní sportovní hrou (charakter hry, složitost pravidel, míra soutěžní složky, zda se jednalo o její první nebo opakované zařazení apod.), ale také z hlediska jednotlivých participantů – pohlaví, aktuální míry pozornosti a dalších faktorů (únava, aktuální psychické rozpoložení, míra dovedností pro danou aktivitu atd.). Tyto děti bylo možné motivovat ke splnění dílčího úkolu, byly rovněž schopné provést a nacvičit jednotlivý prvek – střelba, slalom, běh, driblink, apod... Zlepšení v oblasti motorické i sociální bylo u těchto dětí zcela zjevné.

2. Interakce s ostatními dětmi:

U probandů s diagnózou Aspergerův syndrom bylo zaznamenáno, že ve všech cvičebních jednotkách dokáží spolupracovat s ostatními dětmi v rámci dosahování herních cílů, pokud jsou dostatečně motivováni pro tuto činnost. Míra úspěchu při realizaci tohoto kritéria závisela zejména na těchto faktorech: na interakci ze strany ostatních dětí, složitosti pravidel hry a na faktu, zda se participantovi/jeho týmu dařilo aktuálně dosahovat úspěchu.

U participantů, diagnostikovaných s Dětským a Atypickým autismem, byla patrná výrazná nebo úplná absence spontánní spolupráce se spoluhráči, aplikace naučených dovedností při hře, vytváření herních kombinací a používání herní taktiky.

3. Projevy radosti ze hry a reakce na neúspěch:

Děti, diagnostikované s Aspergerovým syndromem, prožívaly pozorovatelnou radost z vítězství, povzbuzovaly vlastní tým a dokázaly být platnými členy týmu. U těchto dětí jsme zaznamenali neadekvátní reakce na prohru nebo neúspěch pro jejich věkovou kategorii, projevy vzteku a agrese, sebeobviňování, pláč, nepřiměřené emoční reakce, apod... Po dobu výzkumného šetření nebyla zaznamenána žádná reakce na prohru v podobě fyzického sebepoškozování nebo agresivního fyzického projevu vůči protihráčům či spoluhráčům. U dvou probandů s touto diagnózou byly evidovány pravidelné vulgární slovní útoky, výtky, urážky apod., mířené nejen proti vlastní osobě, ale zejména proti ostatním členům týmu, protihráčům či pedagogickým pracovníkům.

Probandi s diagnózami dětský a atypický autismus neprojevovali objektivně zjevnou radost z vítězství takovým způsobem, jakým je pozorovatelná u běžné populace v dané věkové kategorii dětí. Střelbu koše nebo branky v rámci hry tyto děti chápaly ve většině zaznamenaných případů pouze jako splnění dílčího úkolu v rámci sportovního kroužku nebo dané aktivity, ale nebylo patrné, že jim přináší radost z úspěchu a neměly potřebu v ní pokračovat po dokončené akci (střelba branky, koše, dokončení slalomu mezi kužely atd.). Také reakce na prohru nebo neúspěch u těch-

to dětí byly odlišné od těch, které jsou typické u běžné populace v této věkové kategorii. Nebyly zaznamenány na rozdíl od dětí s diagnózou Aspergerův syndrom žádné negativní slovní, ani fyzické reakce vůči své osobě, ani jiným osobám – spoluhráčům, protihráčům, pedagogům. U jednoho probanda s diagnózou Dětský autismus se v průběhu cvičební jednotky, kde byly zařazeny sportovní hry, opakovaně objevovaly projevy sebepoškozování, nebyly však v přímé souvislosti s herní činností.

4. Pochopení pravidel a smyslu hry:

Všichni probandi s diagnózou Aspergerův syndrom ve většině cvičebních jednotek dokázali pochopit pravidla hry, osvojit si taktiku a získat herní dovednosti – často v omezené míře, než je typické u běžné populace v dané věkové kategorii.

Oproti tomu děti s diagnózou dětský autismus a atypický autismus, zahrnuté do této studie, nebyly schopné ve většině cvičebních jednotek pochopit smysl a účel hry, zejména její soutěživou složku. Významným pozitivním faktorem bylo pravidelné zařazování a opakování stejných her s minimem změn.

5. Možnosti realizace herní aktivity či stanovení modifikací:

Vhodnou modifikací a motivačním činitelem při sportovní hře u dětí s Aspergerovým syndromem se ukázala role pomocníka, asistenta či rozhodčího – umožnit pedagogovi pomáhat s přípravou hry, počítání skóre; dále stanovení pozice v týmu, kde se dítě cítí bezpečně – není na něj vyvíjen takový tlak na podání výkonu, není možné zásadně negativně ovlivnit průběh hry. V rámci inkluzivního vzdělávání žáků s PAS se osvědčilo určení vhodného partnera do dvojice – jeho edukace a požádání o ohleduplnost, případnou pomoc a spolupráci.

Nejvíce funkční se u dětí s autismem a atypickým autismem jevílo opakování jednotlivých prvků a her, přidávání dalších kroků velmi pomalu a postupně, opakování herních situací a vytváření neměnných vzorců daných činností, omezení sportovní hry alternativními pravidly, modifikace her – omezení interakce (honění, přihrávky), zařazení her, určených pro mladší věkové kategorie a her doprovázených říkankou, důsledné strukturování, obrázky, fotografie a piktogramy činností. Obecně u dětí s PAS, zařazených v této studii, se osvědčilo při zavádění sportovních her a herních aktivit zaměřit se na strukturování jednotlivých činností, poskytnout dostatek času pro nácvik jednotlivých kroků, pomalejší tempo zavádění nových prvků, v rámci inkluzivní volnočasové aktivity možnost, aby se dítě mohlo nejprve koukat, jak ostatní danou hru hrají a zapojit se až s odstupem času, obrázkové kartičky a piktogramy jednotlivých činností a postupů, jasné ohrani-

čení aktivity a to ve smyslu prostorového i časového, dodržování sledu přípravných činností – příprava hry a neměnnost pomůcek. Velkou roli zde hrálo také aktuální psychické rozpoložení, motivace k dané hře, únava, míra pozornosti, soustředěn a počet opakování sportovní hry v průběhu výzkumného šetření.

Všeobecně kladně přijímané a oblíbené byly hry spojené s říkankou, určené zejména pro mladší děti – Chodí pešek okolo, Pan čáp ztratil čepičku, Zlatá brána otevřena, Had leze z díry, Hlava, ramena, kolena, palce a Kolo, kolo mlýnský. U dětí s autismem a atypickým autismem měly tyto hry pozitivní vliv na rozvoj řeči, sociálních vazeb, pohybových dovedností a byla u nich patrná radost ze hry. Modifikovaná varianta bez sociální interakce (bez honění) byla pro tyto děti pochopitelná a lépe realizovatelná. U probandů s Aspergerovým syndromem bylo možné po několika opakování přidávat další prvky – interakci, zvyšovat náročnost a zařadit také soutěživou složku.

Diskuse

U dětí s diagnózou Aspergerův syndrom bylo možné zařadit většinu kolektivních sportů a sportovních her jako u dané věkové kategorie běžné populace. Zvláštní důraz musel být kladen na motivaci dítěte a nácvik chování při neúspěchu nebo prohře. Osvědčilo se přidělení speciální role při hře nebo v rámci herního týmu, delší čas na nácvik jednotlivých herních postupů a herních kombinací, taktiky i jednotlivých prvků oproti běžné populaci. Na základě této studie nelze však říci, že je pro děti s PAS obecně kolektivní sport a sportovní hra nevhodná a že by tedy neměla být v rámci sportovních volnočasových aktivit zařazována.

Děti s diagnózou autismus a atypický autismus mohou při zavedení modifikací a úpravě procesu učení také hrát sportovní hry a věnovat se kolektivnímu sportu. Významným faktorem jsou intelektové schopnosti a míra postižení PAS. Je vhodné přihlídnout k charakteru sportovní skupiny, zda se jedná o žáka zařazeného v rámci inkluzivního vzdělávání či sportovní kroužek pro děti s PAS. Poskytnutí dostatku času, vizualizace a strukturování, individuální přístup a zbavení se předsudků mohou přinést velmi příznivé výsledky.

Tělesná výchova, stejně jako sportovní a pohybové hry by neměly být žákům s PAS apriori nepřístupné především z pohledu neodmyslitelně pozitivního efektu sportovní aktivity na rozvoj motorických dovedností, zejména hrubé motoriky. Dále jako prevence obezity, vytvoření a upev-

ňování kladného celoživotního postoje ke sportu a pohybové aktivitě a jako prevence dalších negativních sekundárních jevů, které se mohou vyskytovat současně s diagnózou PAS.

Závěry

Na základě kasuistik těchto probandů nelze činit obecná doporučení pro pohybové aktivity dětí s PAS kvůli velké individuální variabilitě. Lze ale na základě našich kasuistik zmínit pokroky a patrná zlepšení v oblasti sportovních her a herních dovedností, jak u dětí s Aspergerovým syndromem, tak u dětí s diagnózou Autismus a Atypický autismus. Zařazení her a nácviku herních dovedností do sportovních volnočasových programů pro děti s PAS, zařazených do této studie, mělo neoddiskutovatelně pozitivní vliv na jejich úroveň hrubé motoriky, lokomočních a manipulačních dovedností. Sportovní hra kladně ovlivňovala také jejich míru zapojení a sociální interakce, zlepšovala komunikační dovednosti a podporovala mezilidské přátelské vztahy ve skupině dětí. Při vhodném výběru sportovní hry a jejího zařazení do cvičební jednotky byla u všech dětí pozitivně přijímána a bylo možno pozorovat zjevnou radost, spojenou s touto činností.

U dětí s diagnózou Aspergerův syndrom se nepotvrdila obecně přijímaná tvrzení, že kolektivní sporty a hry pro ně jsou nevhodnou, příliš stresující aktivitou, která není dostatečně strukturovaná, aby byly schopny ji pochopit a vzbuzovala u nich radostné prožitky.

Generalizace a obecná doporučení pro všechny osoby s PAS mohou přinášet omezení a handicap pro jedince s Aspergerovým syndromem, kteří dle metodických doporučení, uváděných na webových stránkách MŠMT, mohou být preventivně exkludováni z kolektivních sportů a her. Ať už v rámci povinné školní tělesné výchovy, zejména v případě žáků inkluzivně vzdělávaných na základních školách, nebo v rámci doporučení a klasifikace vhodnosti a nevhodnosti pohybových volnočasových aktivit a sportů pro děti s PAS.

Dobře míněná doporučení pro inkluzivní pedagogickou praxi a intervenční volnočasové programy pro děti s PAS nezohledňují markantní rozdíly v kontextu ke kolektivním sportům a hrám mezi dětmi s Aspergerovým syndromem a dalšími diagnózami v rámci skupiny pervazivních vývojových poruch s diagnózami F84.(MKN-10, 2021) Sportovní trenéři, pedagogičtí pracovníci i rodiče a zákonní zástupci dětí s PAS by měli mít možnost o problematice vhodnosti nebo nevhodnosti sportovních aktivit pro tyto děti rozhodovat s důrazem na individuální posouzení možností a zájmů každého dítěte s diagnózou PAS.

Vzhledem k limitům této studie, velikosti výzkumného souboru pouze 8 participantů, neexistenci kontrolní skupiny a velké individuální variabilitě jedinců s PAS nelze výše uvedené závěry zobecnit na populaci dětí s PAS. Problematika sportovní hry u dětí s PAS si žádá dalších výzkumů v této oblasti.

Acknowledgments

Zvláštní poděkování patří všem dětem, zapojeným do tohoto výzkumného šetření, za jejich spolupráci, odhodlání a sportovní výkony v rámci volnočasových sportovních aktivit během celého školního roku.

Reference

- Adamus, P. (2017). *Poruchy autistického spektra v kontextu aktuálních interdisciplinárních poznatků*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta.
- Attwood, T. (2005). *Aspergerův syndrom: porucha sociálních vztahů a komunikace*. Praha: Portál.
- Blažková, M. (2021). *Využití strategií používaných při vzdělávání žáků s poruchami autistického spektra v domácím prostředí* [Diplomová práce, Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta]. <https://is.muni.cz/th/zkojp/>
- Community report on autism (2020) Centers for Disease Control and Prevention (CDC) United States Department of Health and Human Services. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/ncbddd/autism/addm-community-report/documents/addm-community-report-2020-h.pdf>.
- Colombo-Dougovito, A.M., Block, M.E. (2019). Fundamental Motor Skill Interventions for Children and Adolescents on the Autism Spectrum: a Literature Review. In *Rev J Autism Dev Disord* **6**, 159–171. <https://doi.org/10.1007/s40489-019-00161-2>.
- Fahimeh H., Shahnaz S., Seyed H.S. & Mahmoud S. (2020). Playing games can improve physical performance in children with autism. In *International Journal of Developmental Disabilities*, DOI: 10.1080/20473869.2020.1752995.
- Fediuk, F. (2008). *Sport in heterogenen Gruppen. Integrative Prozesse in Sportgruppen mit behinderten und benachteiligten Menschen*. Aachen: Meyer & Meyer Verlag.

- Fröhlich, N.; Castaneda, C.; Waigand, M. (2019). *(K)eine Alternative haben zu herausforderndem Verhalten?!* Heigenbrücken; www.ukcouch.de
- Häußler, A.; Bernhard-Opitz, V. (2013). *Praktische Hilfen für Kinder mit Autismus-Spektrumstörungen (ASS); Fördermaterialien für visuell Lernende*, Stuttgart.
- Honzigová, M. (2015). *Žáci s poruchou autistického spektra v tělesné výchově*. [Diplomová práce, Technická univerzita v Liberci]. Liberec.
- Jacobs, D. S & Dion E. B. (2013). *Nácvik sebeobsluhy a sociálních dovedností u dětí s autismem*. Praha: Portál.
- Jelínková, M.& Netušil, R.. (2001). *Autismus. V. Hra a hračka v životě dítěte s autismem*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR.
- Jenkins, J. (2018). *The motivation of a paralympic athlete with autism and challenges associated with competing professionally*. [Master, University of Thessaly].
<http://ir.lib.uth.gr/xmlui/bitstream/handle/11615/50418/17992.pdf?sequence=1>(EET-130.239.155.43)
- Světová zdravotnická organizace (WHO) (2021). *Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: desátá revize. (MKN-10)* Aktualizované vydání k 1. 1.2021.
<https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F84>
- Pešek, R. (2014). *Co často zajímá rodiče a učitele dětí s Aspergerovým syndromem: nebojujte s těmito dětmi, uče se s nimi "tančit"*. Praha: Pasparta.
- Pešek, R. (2012). *Integrace dětí s aspergerovým syndromem a vysokofunkčním autismem do vzdělávacího procesu: zkušenosti rodičů*. Praha: Asociace pomáhající lidem s autismem, APLA, Praha, střední Čechy.
- Profousová, S. (2020). *Možnosti využití procesuálních schémat u žáků s poruchami autistického spektra* [Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta]. Brno.
<https://is.muni.cz/th/twup6>
- Rollett, B.; Kastner-Koller, U. (2010). *Praxisbuch Autismus für Eltern, Erzieher, Lehrer und Therapeuten*. Urban Fischer: München.
- Sedmidubská, I. (2020). *Vývoj pohledu na vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra* [Diplomová práce, Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta]. Brno. <https://is.muni.cz/th/r2hqq/>
- Slepička, P., Hošek, V., & Hátlová, B. (2011). *Psychologie sportu*. Praha: Karolinum.
- Svoboda, B., & Vaněk, M. (1986). *Psychologie sportovních her*. Praha: Olympia.

Táborský, F. (2004). *Sportovní hry*. Praha: Grada Publishing, a.s.

Thorová, K. (2007). *Výjimečné děti: Aspergerův syndrom: [informační příručka]*. Praha: APLA.

Thorová, K. (2006). *Poruchy autistického spektra*. Portál.

Kontaktní údaje

Tereza Možná, Masarykova univerzita – Fakulta sportovních studií, Kamenice 5, Brno 62500
209972@mail.muni.cz; +420 608 213 093